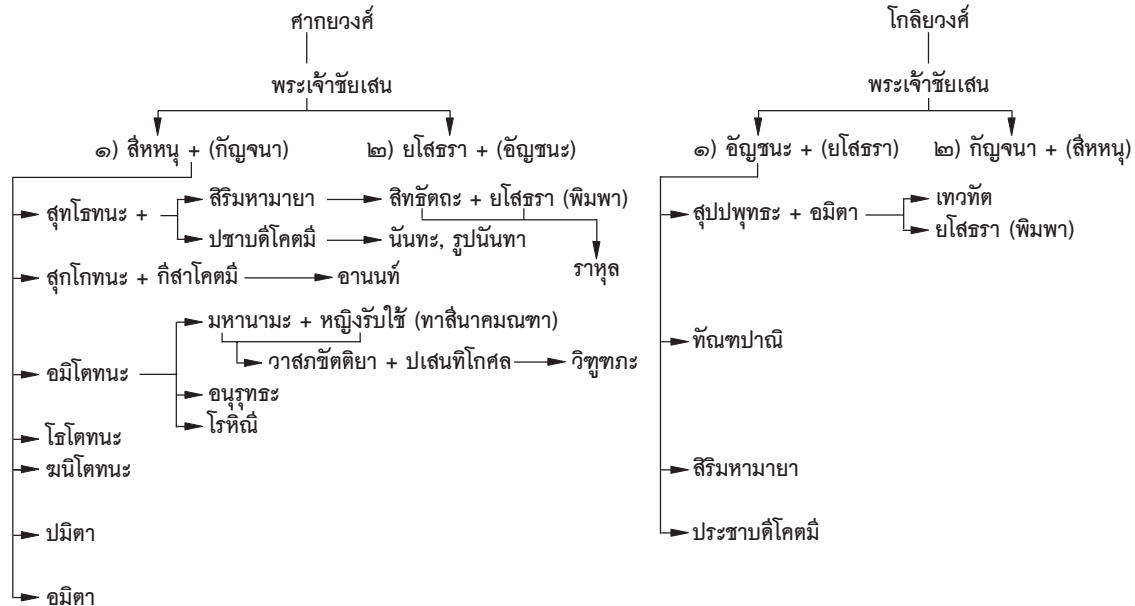

พุทธประวัติ

ลำดับพระวงศ์

ราชวงศ์แห่งเจ้าชายสิทธัตถะ

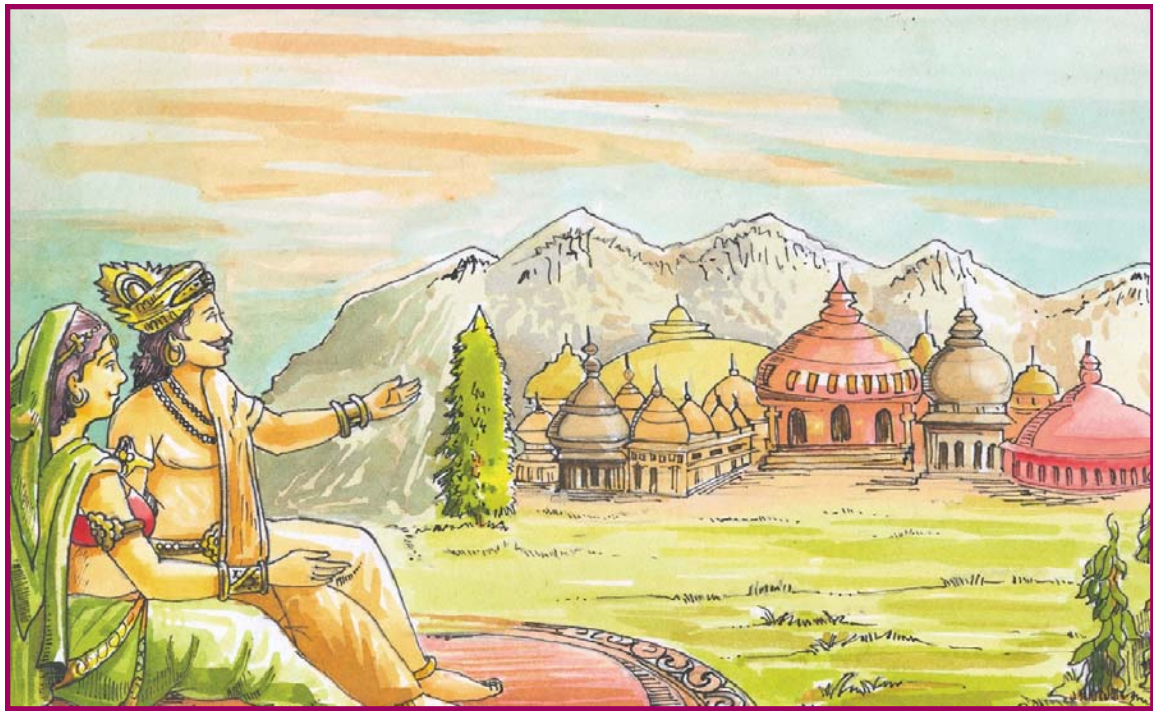
๑. ศากยวงศ์

พระเจ้าชัณเฑาะฐ มีพระโอรส และพระธิดา คือ พระเจ้าสีหหนุ กับพระนางยโสธรา พระเจ้าสีหหนุอภิเษกสมรสกับพระนางกัญญา มีพระโอรสและพระธิดา คือ พระเจ้าสุทโธทนะ พระเจ้าสุกโกทนะ พระเจ้าอมิตทนะ พระเจ้าโธทนะ พระเจ้าฆนิทนะ พระนางปมิตา และพระนางอมิตา พระเจ้าสุทโธทนะ อภิเษกสมรสกับพระนางสิริมหามายา มีพระโอรส คือ เจ้าชายสิทธัตถะ และมีพระโอรส และพระธิดา ซึ่งประสูติแต่พระนางปชาบดีโคตมี คือ เจ้าชายนันทะ กับพระนางรูปนันทา เจ้าชายสิทธัตถะ อภิเษกกับพระนางยโสธรา (พิมพา) มีพระโอรส คือ เจ้าชายราहुล พระเจ้าสุกโกทนะ กับพระนางกิสาโคตมี มีพระโอรส คือ เจ้าชายอาณนท พระเจ้าอมิตทนะ มีพระโอรส และพระธิดา คือ เจ้าชายมหานามะ เจ้าชายอนุรุทธะ และพระนางโรหิณี พระเจ้าฆนิทนะ กับนางทาสีนาคมณฑา มีพระธิดา คือ พระนางवासภขัตติยา ต่อมาพระนางได้เป็นอัครมเหสีของพระเจ้าปเสนทิโกศล มีพระโอรส คือ เจ้าชายวิฑูทกะ

๒. โกลิยวงศ์

พระเจ้าอัญชนะกับพระนางยโสธรา มีพระโอรสและพระธิดา คือพระเจ้าสุปปพุทธะ พระเจ้าทัณฑปาณี พระนางสิริมหามายา พระนางปชาบดีโคตมี พระเจ้าสุปปพุทธะกับพระนางอมิตา มีพระโอรส และพระธิดา คือ เจ้าชายเทวทัต และพระนางยโสธรา (พิมพา)

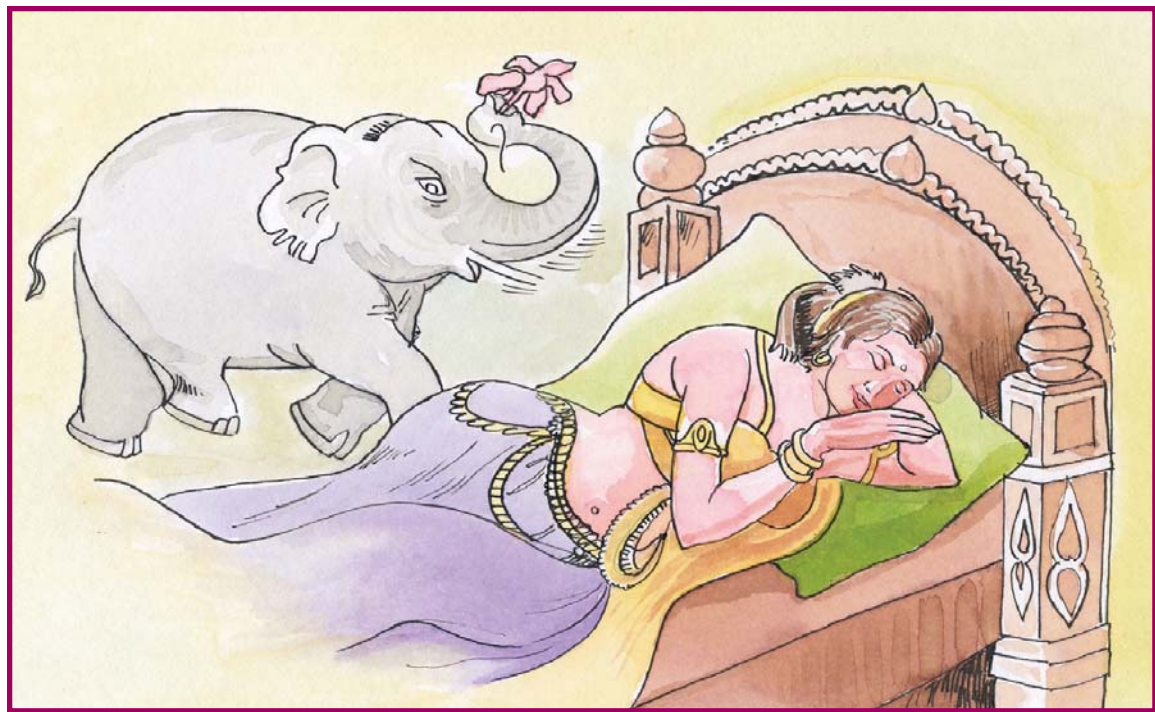

ชาติภูมิ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระนามเดิมว่า “สิทธัตถะ” หมายถึง สำเร็จตามที่ต้องการ เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์ศากยวงศ์ ผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์ แห่งแคว้นสักกะ แคว้นสักกะตั้งอยู่ลุ่มน้ำโรหิณี ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือสุดของชมพูทวีป (อินเดียโบราณ) ปัจจุบันนี้อยู่ทางภาคใต้ของประเทศเนปาล

พระราชมารดา พระนามว่า พระนางสิริมหามายา เป็นพระราชธิดาของกษัตริย์ราชสกุล โกลิยวงศ์ แห่งกรุงเทวทหะ แคว้นโกลิยะ

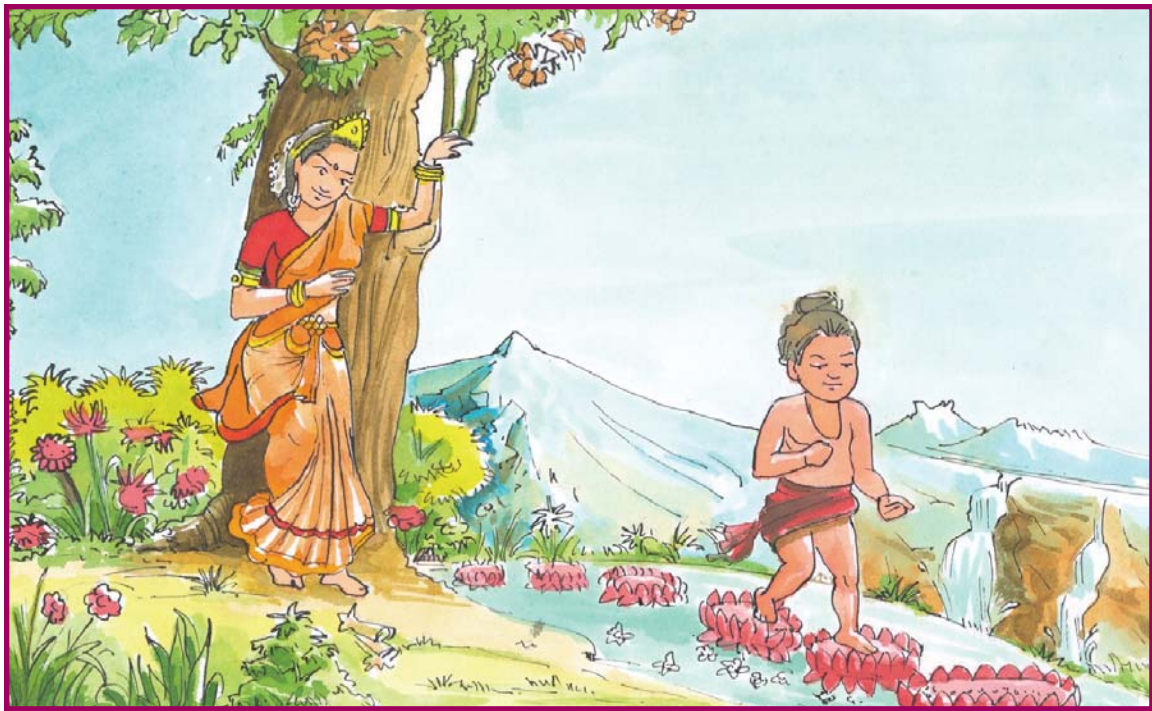
พระนางสิริมหามายา ทรงสุบิน

ก่อนพุทธศักราช ๔๐ ปี ในราตรีกาล วันอาสาฬหปุณณมี เพ็ญเดือน ๘ พระนางสิริมหามายา ทรงอธิษฐานสมทานอุโบสถศีล เสด็จบรรทมทรงสุบินนิมิตว่า

“ท้าวจตุมหาราช^๑ ทั้ง ๔ มายกพระองค์ไปพร้อมกับพระแท่นที่บรรทม เอาไปวางไว้บนแผ่นมโนศิลา ภายใต้ต้นสาละ แล้วมีนางเทพธิดามาทูลเชิญให้เสด็จไปสร่งน้ำในสระอินดาต ขำระล้างมลทินแห่งมนุษย์ แล้วทรงผลัดด้วยผ้าทิพย์ ลูบไล้ด้วยเครื่องหอมอันเป็นทิพย์ ทั้งประดับด้วยทิพย์บุปผชาติ ไกล่ภูษาเงินภูษาทอง แล้วเชิญเสด็จให้เข้าบรรทมในวิมานทอง ป้ายพระเศียรไปยังทิศตะวันออก ขณะนั้นมีช้างเผือกเชือกหนึ่งชูวงจับดอกบัวขาวเพ็งแยมบาน กลิ่นหอมพุ่งตระหลบ ลงจากภูเขาทองทางทิศเหนือร้องก้องไกลจนหาที่เดินเข้าไปในวิมาน ทำประทักษิณเวียนพระแท่นที่บรรทม ๓ รอบ แล้วปรากฏเสมือนเข้าไปสู่พระอุทรทางเบื้องขวาของพระนาง”

ครั้นรุ่งเช้า พระนางจึงกราบทูลเรื่องพระสุบินนิมิตแก่พระเจ้าสุทโธทนะ พระเจ้าสุทโธทนะจึงรับสั่งเชิญพราหมณ์ปาโมกข์โหราจารย์มาทำนาย พราหมณ์ทั้งหลายทูลพยากรณ์ว่า “พระนางจะได้พระราชโอรส มีบุญญาธิการยิ่งใหญ่ในโลก เป็นที่พึงของปวงประชาไม่มีผู้ใดเสมอ”

^๑ ท้าวจตุมหาราช : เทวดาผู้รักษาโลกใน ๔ ทิศ ได้แก่ ทิศตะวันออก ท้าวอตรฐุ ทิศตะวันตก ท้าววิรูปักษ์ ทิศเหนือ ท้าวกุเวร ทิศใต้ ท้าววิรุฬหก

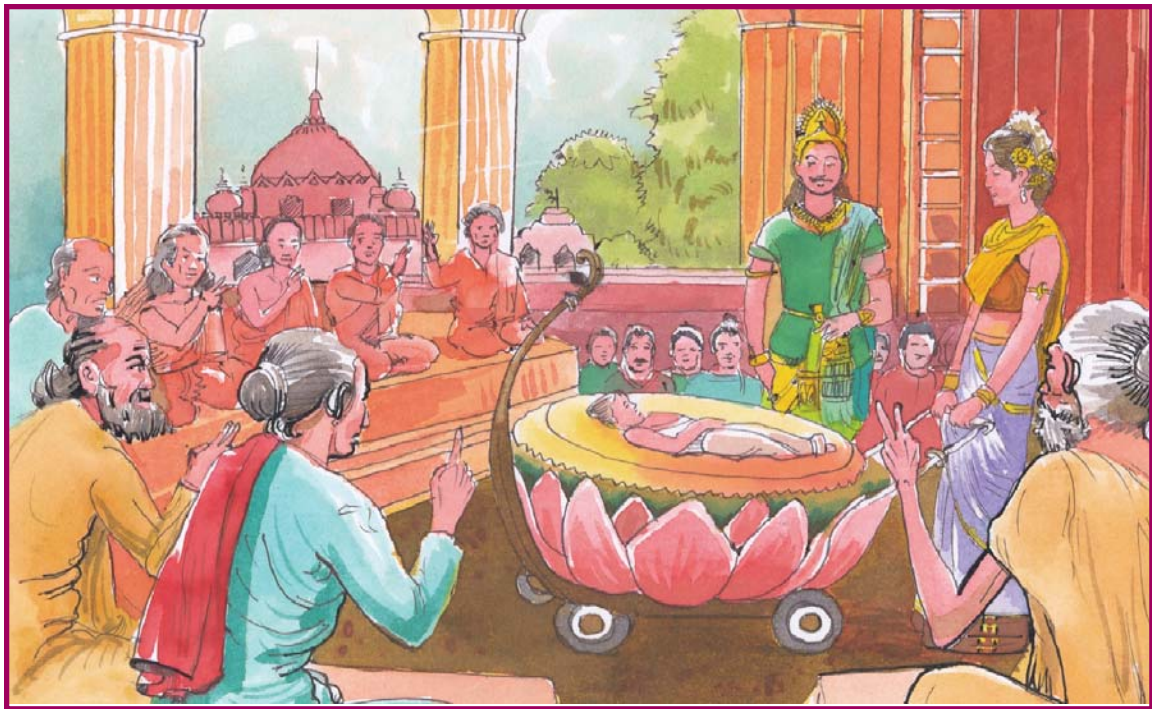

เจ้าชายสิทธัตถะ ประสูติ

ครั้นพระนางสิริมหามายาทรงพระครรภ์ครบถ้วนเป็นเวลา ๑๐ เดือน มีพระประสงคฺจะเสด็จไปกรุงเทวทหะซึ่งเป็นเมืองเดิมของพระนาง เพื่อประสูติพระโอรสในราชตระกูลของพระนางตามประเพณี

รุ่งเช้า ในวันวิสาข ปุณณมี (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เพ็ญเดือน ๖) พระนางได้เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์พร้อมด้วยบริวาร ขณะแวะประทับพักผ่อนพระวรกายภายใต้ต้นสาละใหญ่ ณ สวนลุมพินี ซึ่งเป็นอุทยานที่ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์กับกรุงเทวทหะ พระนางประทับยืน พระหัตถ์ขวาเหนี่ยวกิ่งสาละ พระปฤษฎางค์อิงเข้ากับต้นสาละ หันพระพักตร์ทอดพระเนตรไปทางทิศตะวันออก ในเวลานั้นพระนางได้ประสูติพระโอรส มีพระวรกายสะอาดบริสุทธิ์ผ่องใสไม่เปรอะเปื้อนมลทินใดๆ ดังเช่นบุคคลสามัญชนทั้งหลาย พระโอรสทรงดำเนินได้ ๗ ก้าว มีดอกบัวผุดรองรับ ทรงเปล่งวาจาว่า **“เราจะเป็นผู้เลิศที่สุดในโลก เราจะเป็นผู้เจริญที่สุดในโลก เราจะเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก การเกิดครั้งนี้เป็นชาติสุดท้ายของเรา บัดนี้จะไม่มกภพใหม่อีก”**

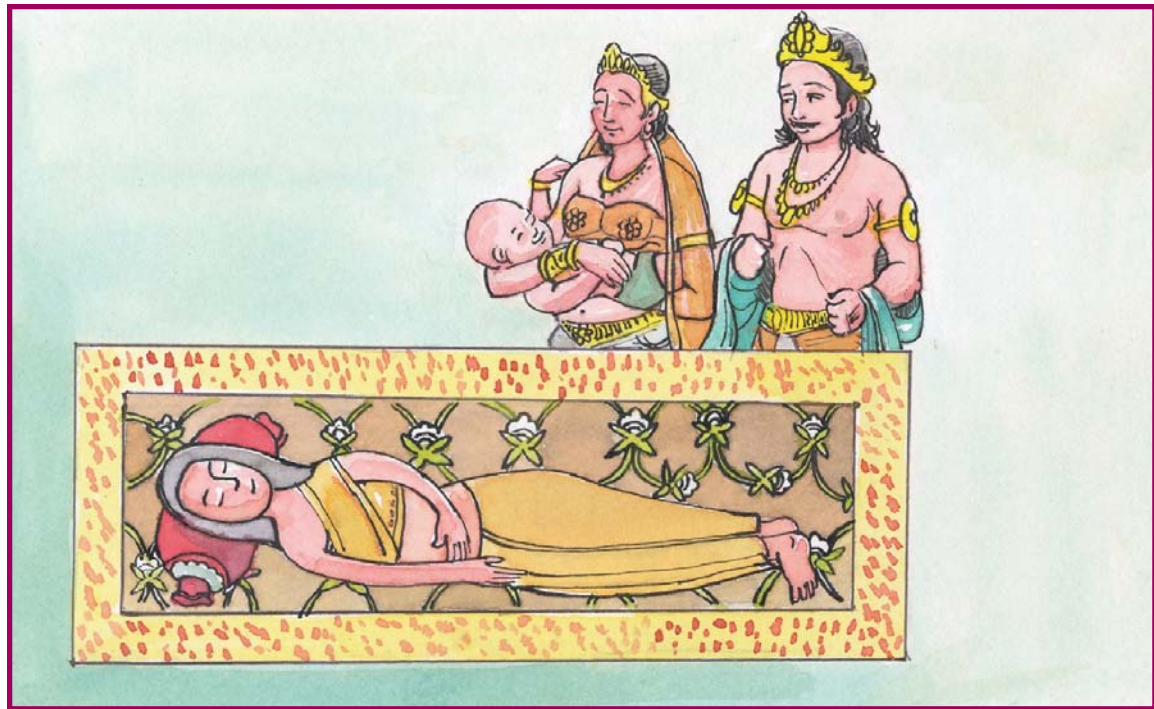
ถวายพระนาม-พราหมณ์พยากรณ์

หลังจากประสูติพระโอรสได้ ๕ วัน มีการประกอบพระราชพิธีมงคลเฉลิมพระนามพระราชาโอรส โดยเชิญพราหมณ์ ๑๐๘ ท่าน ร่วมบริโภคข้าวมธุปายาส^๒ ในพระราชวัง จากนั้นจึงทำพิธีถวายพระนามว่า “สิทธัตถะ” เมื่อเสร็จพิธีถวายพระนามแล้ว พระเจ้าสุทโธทนะรับสั่งให้คัดเลือกพราหมณ์ ๘ ท่าน ทำนายพระลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะตามธรรมเนียม

พราหมณ์ทั้ง ๘ ท่าน ได้พิจารณาหาบุรุษลักษณะ พราหมณ์ ๗ ท่าน ยกสองนิ้วทำนายพระลักษณะเป็นสองนิ้วว่า ๑.ถ้าอยู่ครองฆราวาสจักได้เป็นมหาจักรพรรดิ ๒.ถ้าออกบวช จักได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่พราหมณ์อีกท่านหนึ่งผู้มีอายุน้อยที่สุด ชื่อว่า โภณฑัญญะ ที่ยกนิ้วมือเพียงนิ้วเดียวพร้อมกล่าวอย่างมั่นใจ ซึ่งมีนัยว่า “เจ้าชายสิทธัตถะจะต้องออกบวช และจะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแน่นอน”

^๒ ข้าวมธุปายาส : ข้าวหุงด้วยนมผสมน้ำผึ้ง

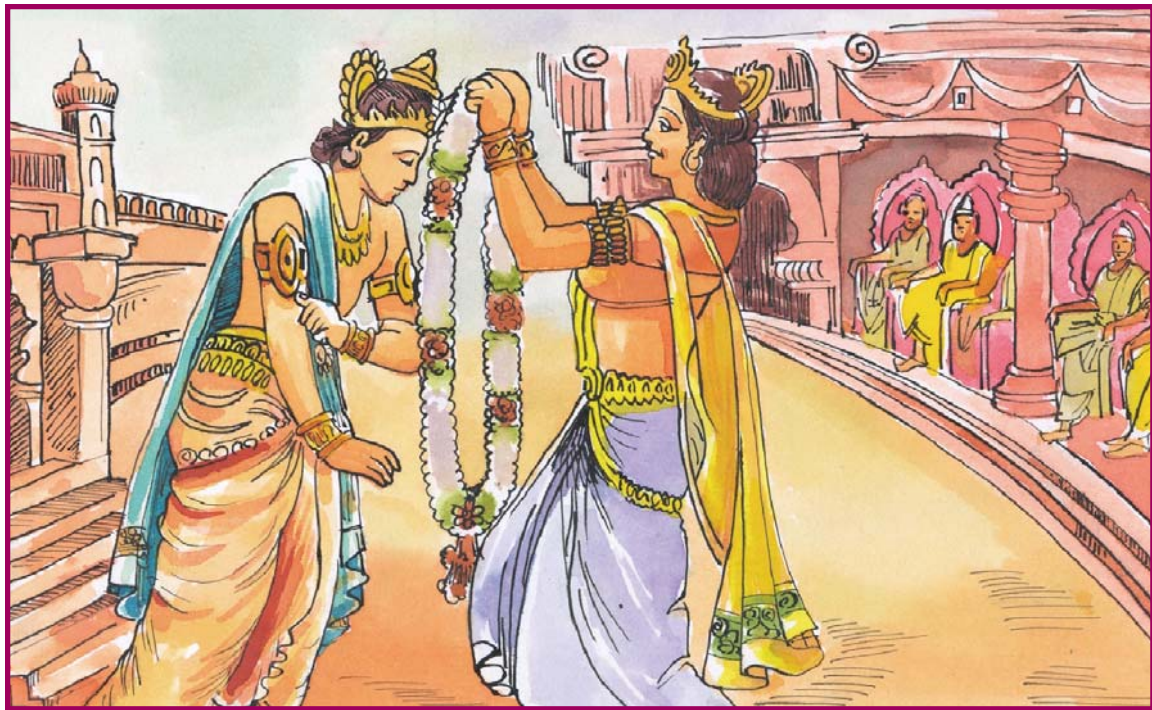
พระมารดาสิ้นพระชนม์

หลังจากประสูติเจ้าชายสิทธัตถะได้ ๗ วัน พระนางสิริมหามายาก็สิ้นพระชนม์ได้เกิดเป็นมาयाเทพบุตรประทับอยู่สวรรค์ชั้นดุสิต

พระเจ้าสุทโธทนะจึงได้มอบการดูแลเจ้าชายสิทธัตถะให้เป็นภาระแก่พระนางปชาบดีโคตมีพระชนิน္ဒราของพระนางสิริมหามายา ซึ่งในเวลาต่อมาพระนางได้เป็นนมเหสีของพระเจ้าสุทโธทนะ

พระนางปชาบดีโคตมีทรงมีพระโอรส และพระธิดา รวม ๒ พระองค์ คือ เจ้าชายนันทะ และพระนางรูปนันทา ก็ทรงมอบภาระให้แก่พี่เลี้ยงนางนมบำรุงรักษา ส่วนพระนางทรงเป็นธูระบำรุงรักษาเจ้าชายสิทธัตถะด้วยพระองค์เอง

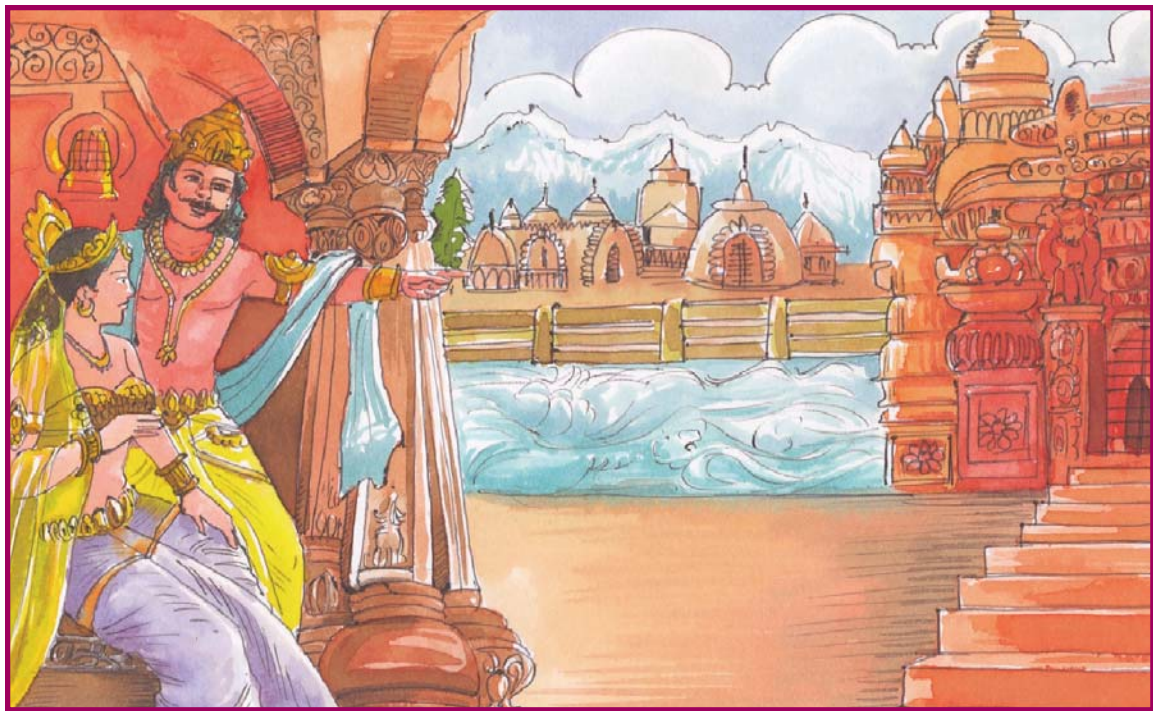

เจ้าชายสิทธัตถะ ทรงอภิเษกสมรส

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเจริญวัยมีพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา ได้ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางยโสธรา (พิมพา) พระราชธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะ กษัตริย์โกถิยวงศ์แห่งกรุงเทวทหะ กับพระนางอมิตา พระชนิษฐาองค์เล็กของพระเจ้าสุทโธทนะ

พระราชพิธีได้จัดขึ้น ณ กรุงกบิลพัสดุ์ ท่ามกลางพระประยูรญาติทั้งสองฝ่าย ภายหลังการอภิเษกสมรสเจ้าชายสิทธัตถะได้ทรงดำรงพระยศเป็นรัชทายาทแห่งกรุงกบิลพัสดุ์

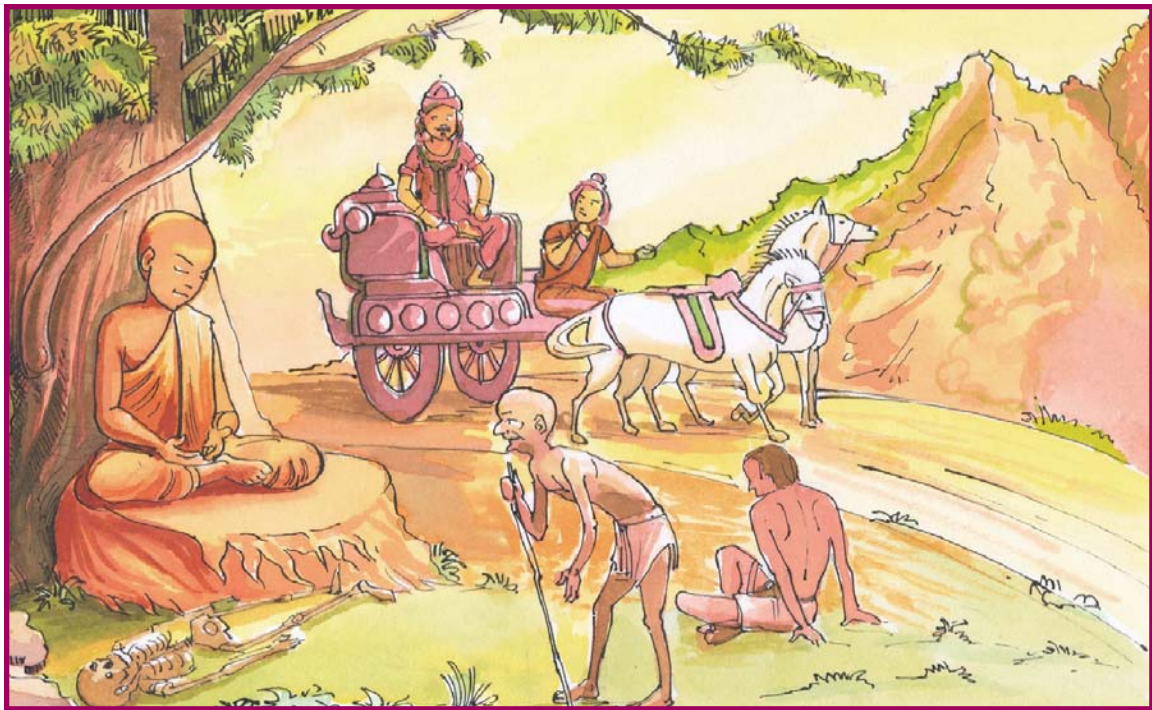
ปราสาท ๓ ฤดู

พระเจ้าสุทโธทนะไม่ประสงค์จะให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชและตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ปรารถนาจะให้เจ้าชายอยู่ครองราชสมบัติเป็นมหาจักรพรรดิ จึงคิดอุบายต่างๆ นานา เพื่อผูกมัดเจ้าชายไว้ให้เพลิดเพลินในกามสุขทางโลก เช่น

ทรงสร้างปราสาทใหม่ให้ประทับ ๓ หลัง ซึ่งเป็นที่ประทับของเจ้าชายใน ๓ ฤดู คือ ฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน ปราสาททั้ง ๓ หลังตกแต่งสวยงามตามความเหมาะสมแต่ละฤดูกาล

เจ้าชายทรงเพียบพร้อมด้วยโลกียสุขในปราสาทแต่ละหลัง จนพระชนมายุได้ ๒๙ พรรษา มีพระโอรส ประสูติแต่พระนางยโสธรา ๑ พระองค์ ทรงพระนามว่า “ราहुล” หมายถึง บ่วง ซึ่งประสูติในวันที่เจ้าชาย สิทธัตถะเสด็จออกผนวช

เทวทูตทั้ง ๔

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะมีพระชนมายุ ๒๙ พรรษา ได้เสด็จประพาสพระราชอุทยาน ๔ ครั้ง ทอดพระเนตรเห็นเทวทูต^๑ ทั้ง ๔ อันได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ^๔

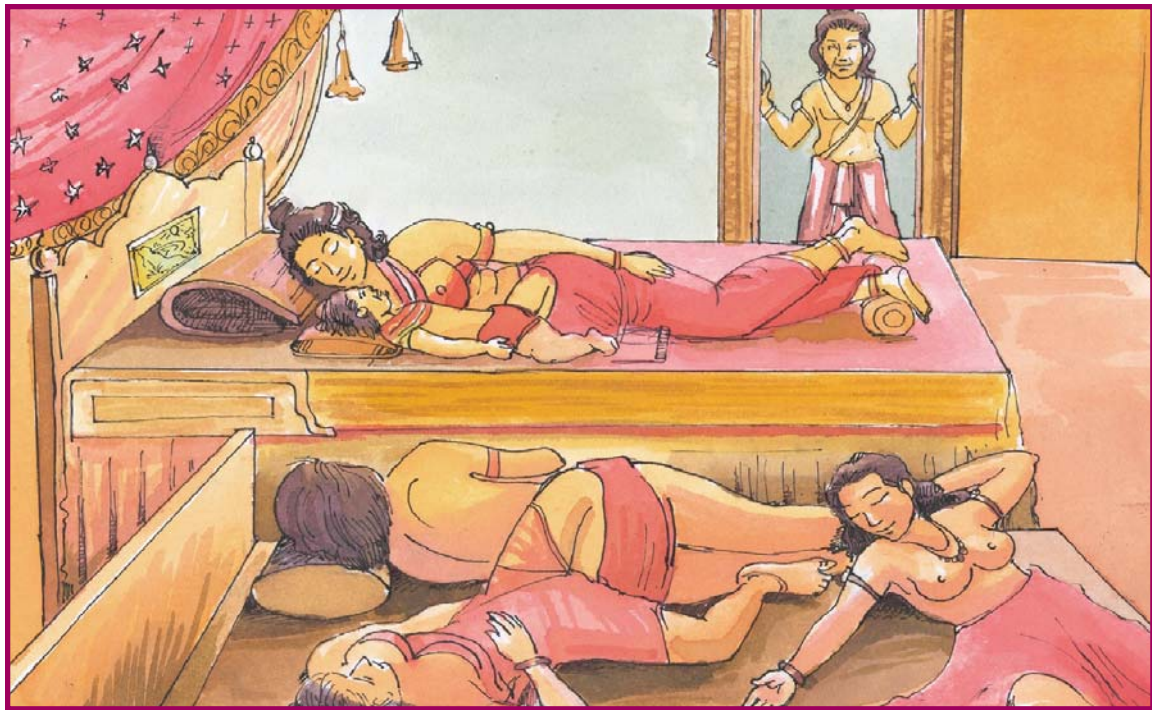
ขณะที่พระองค์ทอดพระเนตรเห็น คนแก่ คนเจ็บ และคนตาย ทรงบังเกิดความสังเวชในพระทัย ทรงเห็นความสุขทางโลกเป็นเพียงมายา ความสุขในกามคุณเป็นความสุขจอมปลอม เป็นเพียงภาพมายาที่ชวนให้หลงว่าเป็นความสุข ในความจริงไม่มีความสุข ไม่มีความเพลิดเพลินใดที่ไม่มีมีความทุกข์เจือปน

พระองค์เกิดความพอพระทัยในขณะที่ทอดพระเนตรเห็นสมณะ ใคร่เสด็จออกผนวชเป็นสมณะ สละเพศผู้ครองเรือน ซึ่งอาจจะเป็นวิถีทางที่จะพ้นจากความทุกข์ของชีวิต

^๑ เทวทูต : ทูตจากสวรรค์ ทำหน้าที่ให้คติธรรมคำสั่งสอน

^๔ สมณะ : นักบวช ผู้สละเพศการครองเรือน

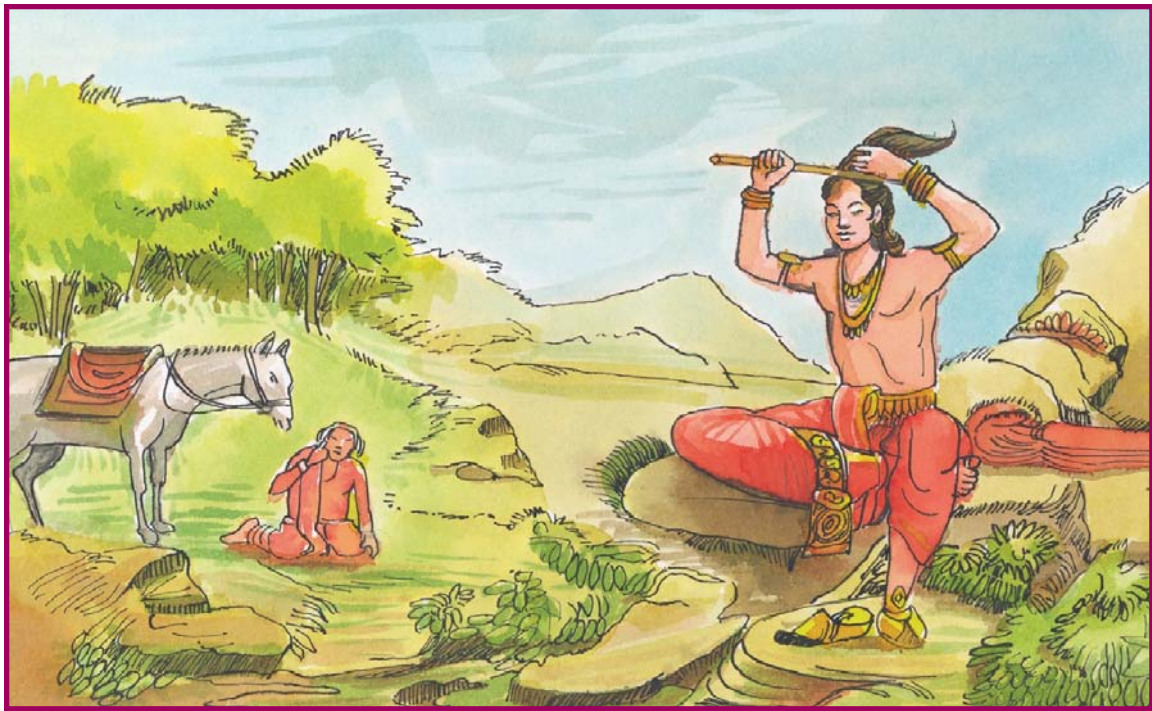

เจ้าชายสิทธัตถะ เสด็จเยี่ยมพระนางยโสธรา (พิมพา)

ในเวลาตีกองต์แห่งราตรี เจ้าชายสิทธัตถะทรงตื่นบรรทมทอดพระเนตรเห็นนางบำเรอพอนรำ ขั้ร้อง ประโคมดนตรี นอนหลับอยู่เกลื่อนกลาดภายในปราสาท บางนางอ้าปาก กัดฟัน น้ำลายไหล ฝ้านุ่งหลุด กอดพิน บ่นละเมอ นอนกลิ้งกลับไปมา ดูจขากศพอันทั้งอยู่ในป่าช้าผีดิบ เป็นการเพิ่มกำลังความดำริในการออกผนวช ของพระองค์

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะทรงตัดสินใจพระทัยแน่วแน่ว่าจะเสด็จออกผนวช จึงเสด็จไปยังห้องบรรทมของ พระนางยโสธรา ทรงเห็นพระชายากำลังหลับสนิทพระกรกอดพระโอรสราหุลที่เพิ่งประสูติ พระองค์ทรงเกิด ความเส่นหาอาลัยในพระชายาและพระโอรสที่เพิ่งได้ทอดพระเนตรเห็นเป็นครั้งแรกเป็นอย่างมาก ทรงดำริจะ อุ้มพระโอรสขึ้นเขยชมเป็นครั้งสุดท้ายก็เกรงว่าพระชายาจะทรงตื่นบรรทม เป็นอุปสรรคขัดขวางการเสด็จออก ผนวช จึงตัดพระทัยระงับความเส่นหาในพระโอรสเสด็จออกจากห้องลงจากปราสาท

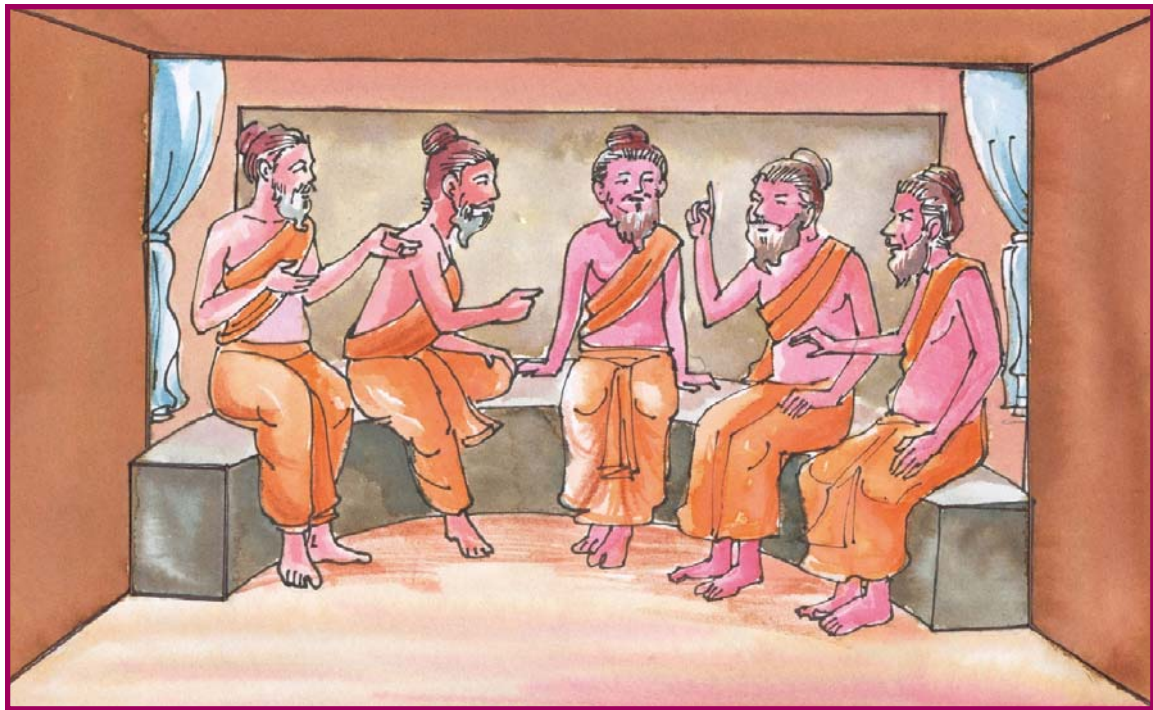
เจ้าชายสิทธัตถะ ทรงออกผนวช

เจ้าชายสิทธัตถะทรงมำกัณฐกะ มีนายฉันทะเป็นผู้ตามเสด็จ เสด็จออกจากเมืองข้ามแม่น้ำอโนมา บ่ายพระพักตร์สู่แคว้นมคธตอนใต้ขณะนั้นพญามารวสวัตตีผู้มีจิตบาปเห็นเจ้าชายสิทธัตถะสละราชสมบัติเพื่อออกผนวช จึงยกพระหัตถ์ขึ้นร้องห้ามว่า “ดูก่อนเจ้าชายสิทธัตถะ ท่านอย่ารีบร้อนออกผนวชเสียก่อนเลย เหลืออีก ๗ วัน เท่านั้น ทรัพย์สมบัติ และมหาจักรพรรดิก็จะบังเกิดแก่ท่าน ขอท่านจงนิวัติพระนครเถิด” แต่เจ้าชายสิทธัตถะก็ทรงเอาชนะพญามารได้

ในเวลาใกล้รุ่งก็เสด็จข้ามฝั่งแม่น้ำอโนมาเข้าสู่ฝั่งของแคว้นมัลละ ทรงตัดพระเมาลีของพระองค์ด้วยพระขรรค์ อธิษฐานเพศเป็นบรรพชิต^๕ แล้วทรงผนวชเป็นสมณะ ณ ฝั่งแม่น้ำอโนมา จากนั้นตรัสสั่งนายฉันทะให้นำมำกัณฐกะและเครื่องทรงกลับกรุงกบิลพัสดุ์ นับแต่รุ่งอรุณนั้นเป็นต้นมา พระสิทธัตถะทรงประทับแรมอยู่ที่อนุปิยอัมพวัน แคว้นมัลละแต่พระองค์เดียวชั่วเวลาราว ๗ วัน

^๕ บรรพชิต : นักบวชผู้สละการครองเรือน

โกณฑัญญะ ชวนเพื่อนออกบวช

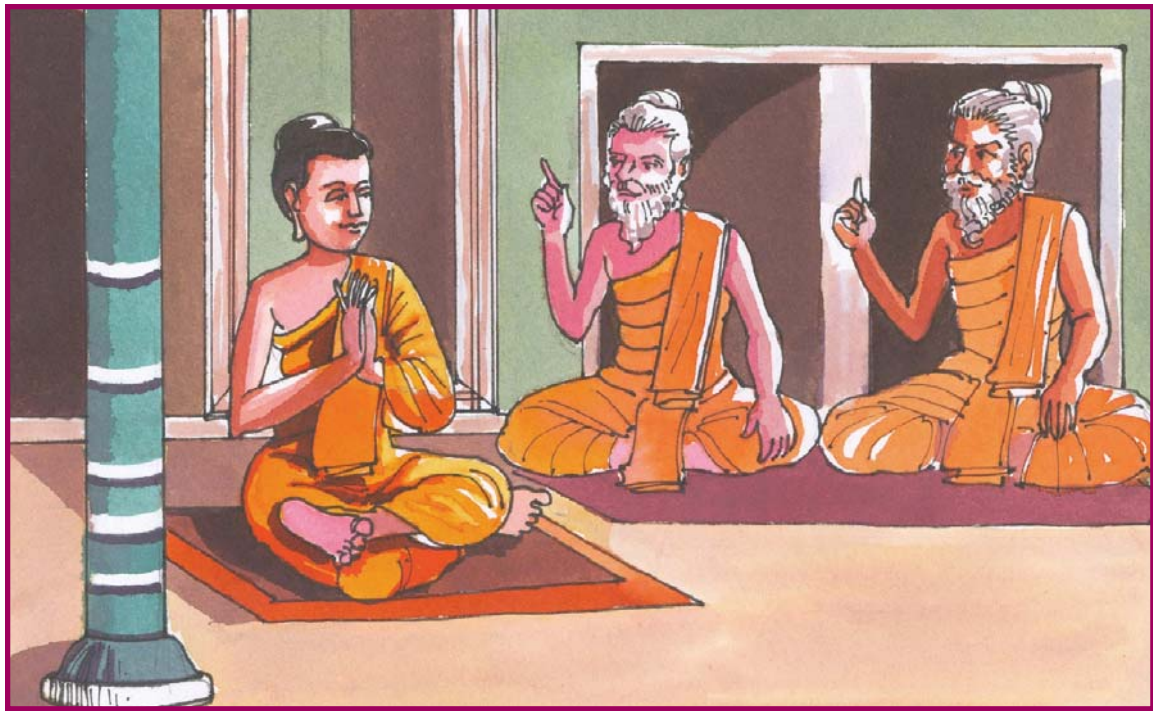
ฝ่ายโกณฑัญญะพราหมณ์ได้ทราบข่าวว่าเจ้าชายสิทธัตถะออกผนวชก็ดีใจ รีบไปหาบุตรเพื่อนพราหมณ์ ทั้ง ๗ คน ที่ร่วมคณะถวายค้ำทำนายพระลักษณะ โดยกล่าวชวนว่า “บัดนี้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชแล้ว พระองค์จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยแท้ไม่มีข้อสงสัย ถ้าบิดาของท่านทั้งหลายยังมีชีวิตอยู่ก็จะ ออกบวชด้วยเช่นเดียวกัน ผิดว่าท่านทั้งหลายปรารถนาจะบวชก็จงมาบวชตามเสด็จพร้อมกันเถิด”

แต่บุตรพราหมณ์ทั้ง ๗ หาได้พร้อมใจกันทั้งสิ้นไม่ ยินดีออกบวชด้วยเพียง ๔ คนด้วยกัน

โกณฑัญญะพราหมณ์ก็พาพราหมณ์ทั้ง ๔ ถึงเพศบรรพชิต และออกเดินทางตามหาพระสิทธัตถะในที่ต่างๆ จนไปพบพระสิทธัตถะ ณ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม จึงพากันถวายอภิวาทแล้วอยู่ปฏิบัติบารุง จัดทำอุรุกรีกถวาย ทุกประการ โดยหวังว่าเมื่อพระสิทธัตถะได้ตรัสรู้แล้วจะได้แสดงธรรมโปรด

บรรพชิตทั้ง ๕ มีนามว่า โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสสิ

แสวงหาโมกขธรรม

พระสิทธัตถะได้เสด็จออกจากอนุปิยอัมพวัน แคว้นมัลละ ไปยังที่ต่างๆ จนถึงเขตกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ เพื่อแสวงหาโมกขธรรม^๖ พระองค์เสด็จเข้าไปอบรมศึกษาในสำนักอาหารดาบสกาลามโคตร และสำนักอุททกดาบสรามบุตร จนหมดความรู้ของอาจารย์ และได้ยกย่องพระองค์ไว้เป็นอาจารย์เสมอด้วยตน

พระองค์ทรงเห็นว่าธรรมเหล่านี้มิใช่ทางตรัสรู้ จึงได้อำลาอาจารย์ออกแสวงหาโมกขธรรมต่อไป

พระสิทธัตถะมุ่งพระทัยจะทำความเพียรโดยลำพังพระองค์เดียว พระองค์เสด็จจาริกต่อไปจนถึงตำบลอุรุเวลาเสนานิคม อันมีแม่น้ำเนรัญชราไหลผ่าน ณ แคว้นมคธ พระองค์ได้ประทับอยู่ในป่า ณ ตำบลนี้ พระองค์ทรงเริ่มบำเพ็ญทุกรกิริยา^๗ โดยประการต่างๆ อย่างเคร่งครัด แต่ก็ไม่ทรงพบทางพ้นทุกข์ได้

^๖ โมกขธรรม : ธรรมที่นำสัตว์ให้หลุดพ้นจากกิเลส, ความหลุดพ้น, นิพพาน

^๗ ทูกรกิริยา : การทำความเพียรโดยการทรมานกายตนเพื่อหวังบรรลุธรรม

บำเพ็ญทุกกรกิริยา

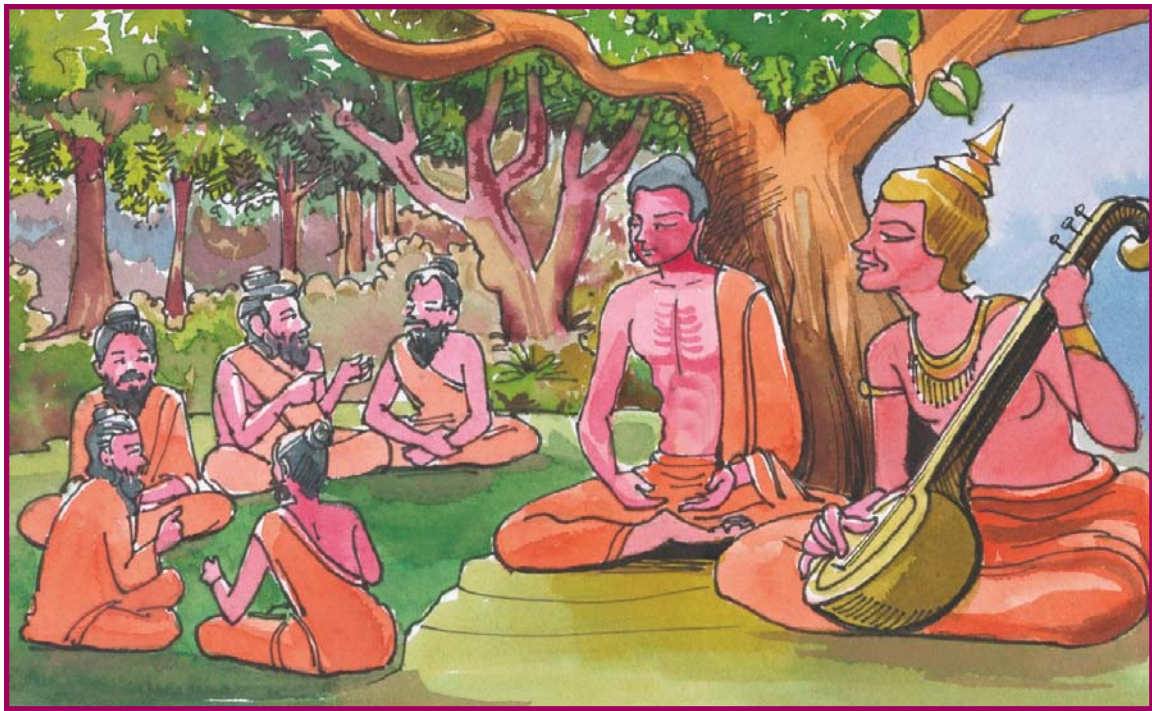
พระสิทธัตถะทรงเริ่มทำทุกกรกิริยา ซึ่งเป็นทางปฏิบัติที่นิยมกันในสมัยนั้นว่าเป็นทางตรัสรู้ โดยการทรมานร่างกายให้ลำบาก ซึ่งเป็นกิจยากที่บุคคลจะกระทำได้ พระองค์ได้ทรงทรมานพระวรกายเป็น ๓ วิธี คือ

วิธีแรก ทรงกตพระหนต์ด้วยพระหนต์ กตพระตาลูด้วยพระชีวหาไว้ให้แน่น จนพระเสโทไหลจากพระกัจจะ ในเวลานั้นได้เสวยทุกขเวทนาอันกล้า แต่ทุกขเวทนานั้นก็ไม่อาจครอบงำพระทัยให้กระสับกระส่าย แต่ในที่สุด ทรงเห็นว่า การกระทำอย่างนั้นไม่ใช่ทางตรัสรู้ จึงทรงเปลี่ยนวิธีอื่นต่อไป

วิธีที่ ๒ ทรงฟ่อนกลั่นลมอัสสาสะปัสสาสะ คือ การฟ่อนกลั่นลมหายใจเข้า-ออก ทำให้ทางเดินลมหายใจไม่สะดวก ปวดพระเศียร ร้อนในพระวรกายเป็นกำลัง แม้จะเสวยทุกขเวทนากล้าถึงเพียงนี้ ทุกขเวทนานั้นก็ไม่อาจครอบงำพระทัยให้กระสับกระส่าย แต่ในที่สุดทรงเห็นว่า การกระทำอย่างนั้นไม่ใช่ทางตรัสรู้ จึงทรงเปลี่ยนวิธีอื่นต่อไป

วิธีที่ ๓ ทรงอดอาหาร ฟ่อนเสวยแต่วันละน้อยๆ บ้าง เสวยอาหารละเอียดบ้าง จนพระวรกายเหี่ยวแห้ง พระฉวีเศร้าหมอง พระอัฐิปราภฏทั่วพระกาย เมื่อทรงลูบพระกายเส้นพระโลมามีรากเน่าร่วงจากขุมพระโลมา พระกำลังน้อยถอยลงจะเสด็จไปข้างไหนก็ชวนเซล้ม วันหนึ่งทรงอ่อนพระกำลัง อิดโรยโหยหิวที่สุด จนไม่สามารถจะทรงพระวรกายไว้ได้ ก็ทรงถึงสัจญญาพลัมลงในที่นั้น

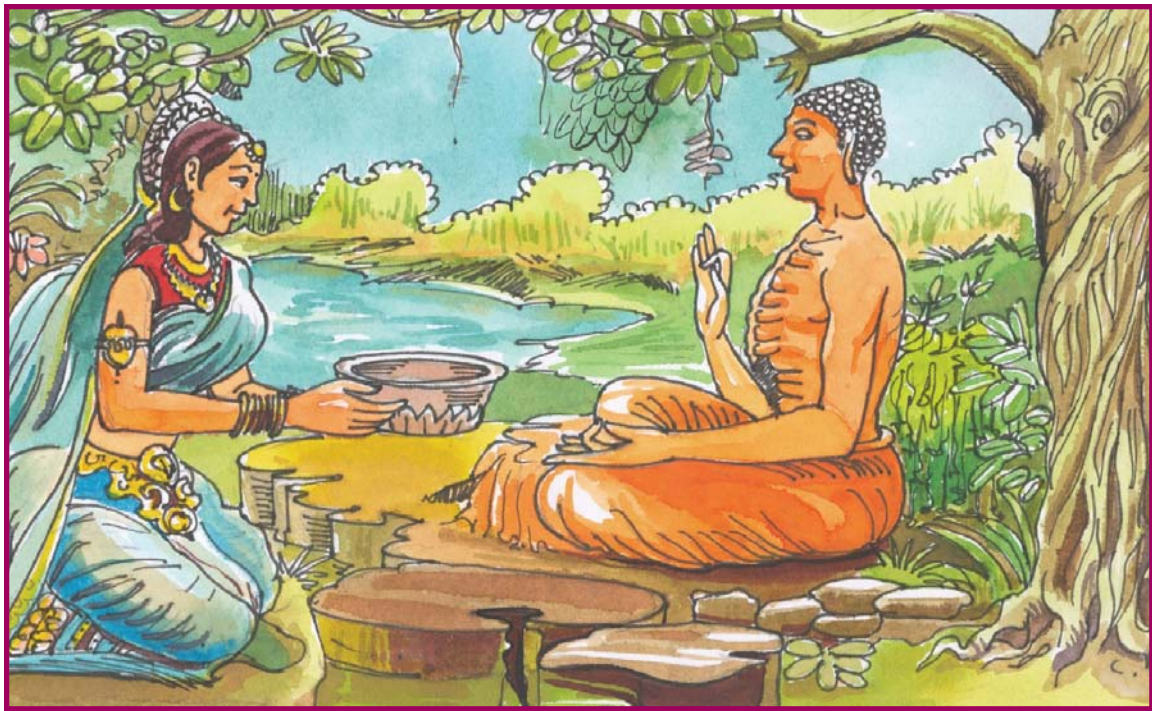
ระลึกถึงเสียงพิณ

หลังจากทดลองบำเพ็ญทุกรกิริยามา ๖ ปี พระพุทธองค์ทรงมั่นพระทัยว่า การบำเพ็ญทุกรกิริยา ไม่ใช่ทางพ้นทุกข์แน่นอน และประกอบกับเวลานั้น ท้าวสักกะได้เสด็จมาเฝ้า ทรงติดพิณ ๓ สายถวาย คือ สายหนึ่งตึงเกินไปมักขาด สายหนึ่งหย่อนเกินไปเสียงไม่เพราะ สายหนึ่งพอดีเสียงไพเราะยิ่ง ทำให้พระองค์มั่นพระทัยยิ่งขึ้นว่า **ทางสายกลางเป็นหนทางที่จะนำไปสู่พระโพธิญาณ**

พระพุทธองค์ทรงเลิกบำเพ็ญทุกรกิริยา ทรงหันมาบำเพ็ญเพียรทางจิต โดยทรงเริ่มเสวยพระกระยาหารตามปกติ

นักบวชปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ เห็นดังนั้น จึงคลายความศรัทธาพากันหนีไปอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี เป็นเหตุให้พระองค์ประทับอยู่แต่พระองค์เดียว ทำให้ได้รับความสงบยิ่งขึ้น และทรงพร้อมจะเริ่มบำเพ็ญเพียรทางจิตต่อไป

รับข้ามธุปายาสของนางสุชาดา

ครั้นต่อมาถึงวันเพ็ญเดือนวิสาขะ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ เวลาเช้า พระสิทธัตถะเสด็จไปประทับที่โคนต้นไทรต้นหนึ่งใกล้แม่น้ำเนรัญชรา

เวลานั้นนางสุชาดาธิดาของคฤหบดีผู้มั่งคั่งในตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ได้จัดข้ามธุปายาสใส่ถาดทองคำนำไปบวงสรวงเทวดาที่ต้นไทรตามที่นางได้อธิษฐานไว้ว่า “ขอให้นางได้สามีที่มีตระกูลเสมอกัน และขอให้ได้บุตรคนแรกเป็นชาย” ครั้นนางได้สามีและบุตรสมปรารถนา นางจึงได้จัดข้ามธุปายาสอันประณีตไปบวงสรวงเทวดาที่ต้นไทรที่ได้บนบานไว้

ครั้นถึงต้นไทร นางสุชาดาเห็นพระสิทธัตถะงามด้วยรัศมีก็มีความโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง สำคัญว่าเป็นเทวดาโดยแท้ จึงน้อมถวายข้ามธุปายาสพร้อมด้วยถาดทองคำ พร้อมกราบทูลว่า “หม่อมฉันขอถวายทั้งถาด พระองค์มีพระประสงค์ประการใดโปรดนำไปตามพระทัย สิ่งใดที่พระองค์ทรงประสงค์จงสำเร็จฉันนั้นเถิด” แล้วนางก็ก้มลงกราบลากลับเรือนด้วยความสุขใจเป็นล้นพ้น

อธิษฐานลอยถาด

หลังจากพระสิทธัตถะรับข้าวมธุปายาสจากนางสุชาดาแล้ว เสด็จลุกจากที่ประทับ ทรงถือถาดข้าวมธุปายาสเสด็จไปยังฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ประทับนั่งบำเพ็ญพระพักตร์สูทิสต์ะวันออก ทรงปั้นข้าวมธุปายาสเป็นก้อนจนได้ ๔๙ ก้อน เสวยจนหมด แล้วทรงถือถาดลงสู่แม่น้ำเนรัญชรา

พระองค์ทรงอธิษฐานเสี่ยงพระบารมีว่า “ถ้าเราจะได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ขอให้ถาดนี้จลอยทวนกระแสน้ำขึ้นไปเถิด” แล้วทรงลอยถาดนั้นลงในแม่น้ำเนรัญชรา ขณะนั้นอานุภาพแห่งพระบารมีของพระองค์ซึ่งทรงบำเพ็ญมาบริบูรณ์ดีแล้ว ได้แสดงให้เห็นอัศจรรย์ ถาดนั้นได้ลอยทวนกระแสน้ำขึ้นไปประมาณ ๑ เส้น แล้วจมลงตรงนาคภพพิมาน แห่งพญากาฬนาคราช

พระองค์ทรงเห็นการอธิษฐานลอยถาดเป็นดังประสงค์ ทรงยินดีปริดาเป็นอย่างยิ่ง เสด็จกลับสู่ป่าสาละริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา

